

از جولان بی قانونی تانگرانی های حذف کارمزد

رویدادهای مهم صنعت بانکداری در سال ۹۵

عبدالهادی افتاده

همچون سنوات گذشته در هفته نامه عصر ارتباط شماره آخر را به رخدادهای مهم صنعت بانکداری الکترونیکی و نظام های پرداخت در سالی که گذشت اختصاص دادیم. در گزارش پیش رو به موضوعات مهمی که امسال از نظر وسعت در برگیری و درجه اهمیت نظام بانکداری الکترونیکی کشور را دچار تلاطم کرد پرداخته شده، تا با نگاهی گذرا به رویدادهای سال جاری، برای ترسیم نقشه راه سال آینده با دیدگاهی وسیع تر و کارآمدتر به شرکت های فعال و کاربران بانکداری الکترونیکی در کشور در سال آینده کمک کند.

سالی که با نامی USSD آغاز شد

سال ۹۵ در حالی با یک شوک نابینگام برای پرداخت های همراه آغاز شد که شرکت شاپرک به نمایندگی از بانک مرکزی ابلاغیه ای مبنی بر اعمال محدودیت به دلیل نامن بودن سرویس USSD به تمامی شرکت های پرداخت الکترونیکی ارسال کرد. طبق آن ابلاغیه تمامی شرکت های پرداخت الکترونیکی موظف به تغییر روش به منظور استفاده از این سرویس شدند و قرار شد از ابتدای مهرماه امسال تغییرات اساسی در این حوزه رخ دهد؛ اما مهرماه گذشت و هیچ اتفاقی نیفتاد.

مهرماه نیز در حال سپری شدن بود که مدیرکل فناوری اطلاعات بانک مرکزی وارد میدان شد و خبر داد که انجام تراکنش های USSD خارج از سامانه «پیوند» از ۱۵ آبان مشمول جریمه و از اول دی ماه این خدمت برای متخلفان قطع می شود. پس از آن در تاریخ ۱۱ دی ماه ابلاغیه جدیدی از سوی شاپرک که عطف به اقدامات مورد نیاز سامانه پیوند صادر شد که کل مسیر گذشته را تغییر داد و شاپرک رسماً به شرکت های PSP مجوز داد تا اطلاع ثانوی پس از استعلام از سامانه پیوند در صورت نبود اطلاعات، با استفاده از انبار داده محلی خود بتوانند سرویس USSD را همچنان ارائه دهند. با این حال فصل زمستان نیز در حالی آغاز شد که نه تنها سرویس USSD قطع نشد، بلکه خدمت گرفتن موجودی از طریق USSD که قبلاً به دلیل نامن بودن این بستر قطع شده بود، مجدداً روی این سرویس باز شده است. اما اتفاق جالب اینکه برخلاف آنچه گفته شده بود، ادامه حیات سرویس USSD فقط از طریق سامانه پیوند امکان پذیر است. شاپرک در ابلاغیه ای جدید در تاریخ ۱۱ دی ماه اعلام کرد به منظور تداوم خدمات و تسریع در فرایند راه اندازی سامانه پیوند به صورت مشروط اما با تغییرات مهم ادامه می یابد.

در حال حاضر شرکت های PSP موظف هستند برای ارائه سرویس USSD ابتدا از سامانه پیوند، تراکنش را انجام دهند و پس از آن چنانچه اطلاعات مربوط به نگاشت در سامانه پیوند موجود نبود، PSP ها با استفاده از اطلاعات نگاشت شده در انبار داده محلی خود تراکنش را انجام خواهند داد. البته در بند سوم این ابلاغیه آمده است، پرداخت کارمزد صرفاً به تراکنش هایی تعلق خواهد گرفت که از سامانه پیوند استعلام شده باشند و این موضوع نشان داد از آنجا که برخی بانک ها به خاطر پرداخت کارمزدهای مربوط به پرداخت قبوض و... با هزینه های چند میلیارد تومانی مواجه شده اند، موضوع امنیت پایبندی USSD بهانه ای بوده برای حذف کارمزد پرداختی از سوی بانک ها. البته سال ۹۵ در حالی رو به اتمام است که در صورت حذف کارمزد شاپرک تنها بازنده اصلی آن شرکت های پرداخت الکترونیکی هستند؛ چرا که با حذف کارمزد بخشی از درآمدهای ناشی از این محل که عدد کمی هم نیست در صورت های مالی حذف می شود مگر اینکه آنها همان طور که بانک مرکزی اعلام کرده برای دریافت کارمزد بیشتر به اپراتورهای تلفن همراه فشار بیاورند.

جولان در گاه های پرداخت سایت های غیر قانونی

۱۶ شهریورماه امسال دومین رویداد مهم صنعت پرداخت کشور رقم خورد، پیگیری های هفته نامه عصر ارتباط نشان از ارایه در گاه های پرداخت اینترنتی به سایت های بدون نماد اعتماد الکترونیکی داشت. از همین رو با انتشار گزارشی در این خصوص و پیگیری از سازمان توسعه تجارت الکترونیکی و شرکت شاپرک مشخص شد تخلفات گسترده ای در این فضا اتفاق افتاده است.

طبق بررسی های انجام شده، برخی شرکت های پرداخت الکترونیکی در ارایه بسترهای پرداخت مالی به سایت ها و فروشگاه های فاقد نماد الکترونیکی از خط قانون عبور کردند و اکنون فروشگاه هایی که بنابر آمار رسمی پلیس فتا بالغ بر ۹۵ درصد کلاهبرداری ها و شکایات مردم را به خود اختصاص داده اند و برخی PSP ها نیز بدون توجه به این امر به ارایه در گاه پرداخت به این کسب و کارهای بی مجوز اینترنتی می پرداختند.

همزمان با درج این گزارش، ظاهراً شرکت شاپرک به عنوان بازوی ناظر بر شرکت های پرداخت الکترونیکی با درک قابل تقدیر حساسیت موضوع، سریعاً و قاطعانه به شرکت های PSP (پرداخت اینترنتی) بخش نامه ای را ابلاغ کرد که در آن تأکید شده بود در گاه پرداخت اینترنتی تمامی سایت هایی که دارای نماد اعتماد الکترونیکی نیستند باید بسته شود و گزارش تعداد سایت های بسته شده توسط شرکت های PSP به سرعت به آن شرکت ارایه شود.

اما با پیگیری شاپرک و بسته شدن در گاه های پرداخت سایت های بدون نماد، ورق برگشت و بازی به سمت دیگری رفت.

برخی از این سایت ها به دلیل بسته شدن در گاهی که به آنها به صورت غیر قانونی داده شده بود، اعلام کردند شاپرک به منظور قانون گذاری و ساماندهی بازار سال ۱۳۹۱ به حوزه کارت خوان و اواخر سال ۱۳۹۲ نیز به حوزه پرداخت های اینترنتی ورود کرد و با توجه به آشننگی که در آن زمان وجود داشت به تدریج مشکلات این موضوع را استانداردسازی کرد. این در حالی است که تا قبل از این زمان، حوزه پرداخت اینترنتی در کشور بدون قانون مشخصی وجود داشته است و اکنون نباید به صورت چکشی با این صنف برخورد شود.

این در حالی بود که رییس وقت سازمان تجارت الکترونیکی تعهد کرد به تمامی کسب و کارهای اینترنتی در صورت تکمیل بودن مدارک، نماد اعتماد ارایه خواهد شد. البته کار آنجا بالا گرفت که مشخص شد فین تک های فعال در صنعت پرداخت کشور که در چند سال گذشته فعال بودند متولی خاصی ندارند و آنها برای فعالیت خود مجوزی نداشتند که بتوانند براساس آن نماد اعتماد الکترونیکی دریافت کنند.

اما ورود مدیرکل فناوری اطلاعات بانک مرکزی و پیگیری خارج از نوبت این موضوع موجب شد تا با گرفتن تعهدنامه ای محضری، در گاه پرداخت برخی از این فین تک ها باز شود که نوع خود سوال برانگیز بود.

وعده بانکی و بی سرانجام وزیر ارتباطات

آبان ماه امسال وزیر ارتباطات و فناوری اطلاعات نیز از ارایه خدمات بانکداری بر بستر موبایل و ارایه پول الکترونیکی ظرف دو ماه آینده خبر داد.

محمود واعظی درباره تفاوت کارت الکترونیکی و پول الکترونیکی توضیح داده بود: وقتی بخواهیم از موبایل برای خرید استفاده کنیم، طبیعی است که به نوعی موبایل به کیف پول تبدیل می شود که با آن خریدهای کوچک انجام می دهیم. در واقع پول الکترونیکی اعتباری است برای کسانی که موبایل دارند و بر اساس توافق با بانک مرکزی می توانند از آن استفاده کنند.

وی حتی از اجرای مقدمات این موضوع با اپراتورها خبر داد و اظهار امیدواری کرده بود که تا دو ماه آینده (دی ماه) این طرح اجرایی شود.

این موضوع در آن ایام همانند صحبت های گذشته وزیر ارتباطات باز هم از سوی رگولاتوری بانکی بی پاسخ ماند و بانک مرکزی هیچ واکنشی به سخنان وزیر ارتباطات نشان نداد.

البته در فصل پاییز موضوع دیگری که از سوی وزیر ارتباطات خبر ساز شد و در صدر اخبار داخلی و خارجی

حوزه اقتصادی قرار گرفت، ورود رسمی مستر کارت و ویزا کارت توسط شرکت پست به ایران بود که واعظی پس از چند روز انتشار اخبار جنجالی در خصوص اینکه مستر کارت و ویزا به ایران آینده اند به صورت تلویحی این خبر را اصلاح کرد.

اما آنچه مسلم است، نه تنها تاکنون موضوع پرداخت های موبایلی به سرانجام نرسیده بلکه تبدیل اعتبار مشترکان تلفن همراه کشور به پول الکترونیکی هم انجام نشده که همه اینها نشان از بی برنامه گی و نبود هماهنگی دو نهاد زیر مجموعه دولت دارد.

البته محمود واعظی برای اینکه بتواند نگاه حاکم در شبکه بانکی کشور را به سمت استفاده از فناوری های نوین به کار گرفته شده دنیا در بستر بانکداری همراه معطوف کند، در ششمین همایش بانکداری الکترونیکی و نظام های پرداخت، به کهنگی بانکداری الکترونیکی در ایران و در راه بودن نسل پنجم تلفن همراه اشاره کرد و بانک ها را تشویق به همراهی با تحولات در حوزه بانکداری الکترونیکی و همکاری اپراتورهای تلفن همراه کرد.

در حالی که اکنون درآمد پرداخت موبایلی در دنیا به ۴۵۰ میلیارد دلار رسیده پیش بینی می شود در سال ۲۰۱۹ از مرز هزار میلیارد دلار هم عبور کند. اما به نظر می رسد وزیر ارتباطات و اپراتورهای تلفن همراه هنوز نتوانستند چارچوب قانونی را برای همکاری در این مسیر با شبکه بانکی ترسیم کنند.

البته در اسفندماه با افتتاح پروژه های بانک مرکزی توسط رییس جمهوری که در میان آنها سامانه پرداخت همراه و امضای همراه نیز حضور داشتند، روزهایی از امیدواری برای باز شدن درهای همکاری میان اپراتورهای تلفن همراه و نظام مالی کشور به چشم می خورد.

ساماندهی فین تک های نتیجه ماند

فین تک ها مخفف (Financial technology) یکی از کسب و کارهای مالی جدید در فضای مجازی ایران هستند. فین تک به کسب و کارهایی اطلاق می شود که با استفاده از فناوری به بهبود خدمات مالی کمک می کند. این مفهوم جدید در دنیا پذیرفته شده و در ایران نیز چند سالی است که فعالیت خود را آغاز کرده است اما قوانین، مقررات و مجوز خاصی برای آنها تاکنون صادر نشده است.

عناوین دیگری که شبکه موازی مالی و بانکی در فضای اینترنت کشور را شکل داده اند، استارت آپ ها و اپلیکیشن های پرداخت هستند. چه بسا در آینده کسب و کارهای جدید دیگری نیز به مجموع شبکه موازی بانکی در فضای اینترنت ایران وارد شده و نهادهای قانونی از جمله بانک مرکزی را با چالش های جدید بیشتری نیز مواجه کنند.

با این مقدمه به مرور نابسامانی های موجود در حوزه فعالیت های مالی مختلف در سال ۹۵ می پردازیم.

بد نیست بدانید مقامات پلیس فتا اعلام کردند ۹۶/۵ درصد شکایات مردم از کسب و کارهای اینترنتی فاقد نماد الکترونیکی صورت گرفته که البته به جزییات آن هم هیچ گاه اشاره ای نشده است که این شکایات از کدام محل بوده است.

اما بگذارید روشن کنیم فعالیت بی حساب و کتاب کسب و کارهای اینترنتی با عناوین مختلف چه مشکلاتی روی دست کشور و مردم می گذارد.

در حال حاضر دو نوع از کسب و کارهای اینترنتی در ایران شکل گرفته و مشغول فعالیت هستند که رسماً به دو دسته قانونی و غیرقانونی (یا به عبارتی فاقد قانون مشخص) تقسیم می شوند.

کسب و کارهای اینترنتی قانونی با دریافت مجوز از نهادهای قانونی کشور همچون مرکز توسعه تجارت الکترونیکی (وزارت صنعت) و شاپرک (بانک مرکزی) و اتحادیه های ذی ربط با ارایه مدارک و تضامین لازم، در مکانی مشخص به فعالیت قانونمند در کشور مشغول هستند و علاوه بر پرداخت مالیات، پاسخشگویی هر گونه مشکل پیرامون اعتراض خریداران خود هستند.

ورود شاپرک به ساماندهی شبکه بانکی موازی

شرکت شاپرک وابسته به نهاد رگولاتوری یعنی بانک مرکزی برای ساماندهی این موضوع وارد عمل شد و به

همه شرکت های ارایه دهنده خدمات در گاه پرداخت اعلام کرد که حق ارایه خدمات به کسب و کارهای فاقد نماد الکترونیکی را نداردند.

اما همزمان با برخورد قانونی این شرکت به منظور جلوگیری از ارایه بسترهای پرداخت به شبکه جدید و موازی با نظام مالی و بانکی کشور و کسب و کارهای فاقد نماد اعتماد الکترونیکی در اتفاقی جالب، این اقدام قانونی با واکنش سفارشی و هماهنگ برخی سایت ها و یک خبرگزاری نیز مواجه شد.

این در حالی بود که آمار پلیس و مشاهدات گویای آن است که کسب و کارهای اینترنتی غیرقانونی و فاقد قانون با پناه گرفتن در خلأهای قانونی، سرعت عمل پایین متولیان و سوءاستفاده از اختلافات احتمالی با سرعت به مراتب بیشتری از عملکرد برخی متولیان این حوزه در حال رشد و کسب سود هستند.

جالب تر اینکه همزمان با این موضوع، نهادهای دولتی در اقدامی ناهماهنگ هر کدام تلاشی ناموفق در جهت زیر چتر خود گرفتن فین تک ها داشتند که به عنوان نمونه می توان از معاونت علمی ریاست جمهوری نام برد که به اعتقاد این معاونت با توجه به اختصاص یک بند از نظام تأمین مالی دانش بنیان که تدوین و تقدیم دولت خواهد شد، بانک مرکزی مسؤلیت تدوین دستورالعمل برای فعالیت این شرکت ها را دارد. اما از طرفی با توجه به اینکه فعالیت فین تک ها بر اساس فناوری های جدید است، مردم می توانند از این طریق سهل تر و سریع تر و با اطمینان بیشتری خدمات خود را دریافت کنند. بنابراین این موضوع مورد توجه و حمایت معاونت علمی قرار گرفته است، زیرا این فناوری ها، جدید و بر اساس فعالیت های دانش بنیان است.

از سویی دیگر نیز سازمان فناوری اطلاعات کشور که زیر مجموعه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات محسوب می شود به موضوع ساماندهی فین تک ها ورود کرد و معاون سازمان فناوری اطلاعات از تدوین آیین نامه ای برای حل مشکل استارت آپ های مالی (فین تک ها) و ارسال آن به بانک مرکزی خبر داد و مدعی شد که تا پایان آذر بانک مرکزی در این باره اعلام نظر می کند.

این در حالی بود که بانک مرکزی به عنوان رگولاتوری مالی کشور هیچ گاه در این باره سخنی به میان نیاورد. به گفته معاون تسهیل تجاری و توسعه کاربردهای مرکز توسعه تجارت الکترونیکی براساس توافق انجام شده طبق بند اول آیین نامه چارچوب فعالیت و نظارت بر سایت های متمرکزکننده پرداخت کسب و کارهای اینترنتی مجوز فعالیت متمرکزکننده پرداخت کسب و کارهای اینترنتی توسط بانک مرکزی صادر و به مرکز توسعه تجارت الکترونیکی اعلام می شود. این در حالی است که مجوز صادر شده توسط بانک مرکزی قابل واگذاری به افراد دیگر نیست.

براساس اعلام اسکویی، از زمان ابلاغ آیین نامه که در تاریخ ۱۳ دی ماه امسال بوده فین تک ها پنج ماه مهلت دارند نسبت به دریافت مجوز از بانک مرکزی اقدام کنند. در صورتی که آنها تا این تاریخ موفق به دریافت مجوز نشوند، به منظور بررسی مجدد وضعیت آنها که آیا قطع شوند یا اینکه مهلت آنها تمدید شود، در کار گروه نظارتی مرکز توسعه تجارت الکترونیکی تصمیم گیری خواهد شد.

حذف کارمزد و نگرانی های در پیش

اما آنچه در روزهای پایانی سال ۹۵ صنعت پرداخت کشور را دل نگران کرد، حذف کارمزدهای پرداختی بانک ها به شرکت های پرداخت الکترونیکی بود. البته این موضوع به صورت کاملاً شفاف در ششمین همایش بانکداری الکترونیکی و نظام های پرداخت رخ نامیایی کرد.

در حال حاضر مدیران بانک مرکزی مدعی پرداخت یارانه ۱۵۰۰ میلیارد تومانی بانک ها به شرکت های پرداخت هستند که در صورت حذف آن، امکان فعالیت شرکت های پرداخت وجود نخواهد داشت.

چنانچه قرار باشد کارمزد پرداختی از سوی بانک ها به شرکت های PSP حذف شود، آنها باید برای ادامه حیات

خودفکری جدی کنند که البته برخی از فعالان این عرصه راه حل نهایی را دریافت کارمزد از سرویس گیرندگان می دانند؛ کاری که اکنون برخی از فین تک ها انجام می دهند.

البته موضوع به این راحتی ها هم نیست، چند سال پیش نظام بانکی کشور برای دریافت کارمزد خیز کوچکی برداشت که با عکس العمل جدی اصناف روبه رو شد و این موضوع جز سرفاکنده گی چیزی برای صنعت پرداخت کشور به دنبال نداشت.

تمامی این ها در حالی است که بانک مرکزی از سال گذشته به شرکت های PSP برای دریافت کارمزد چراغ سبز نشان داده، ولی رقابت ناسالم شرکت ها به پدیده کارمزدخواهی از سوی پذیرندگان دامن زده، چه برسد که از آنها طلب دریافت کارمزد کنند.

تمامی این پاژها را اگر کنار هم بگذاریم و چنانچه بانک مرکزی همان طور که اعلام کرده نسبت به حذف کارمزد پرداختی بانک ها به PSP ها جدی باشد، به نظر می رسد سال آینده سخت ترین سال شرکت های پرداخت الکترونیکی کشور باشد.

به نظر می رسد در بانک مرکزی برنامه جدی برای بازنگری نظام پرداخت کارمزد در حال تدوین است و حمایت هایی که در گذشته برای شکل گیری نظام پرداخت در کشور انجام شده برای همیشه پایدار نیست و امکان دارد سال آینده شکل نظام پرداخت تغییر کند.

البته آنچه شرکت های پرداخت هنوز به آن امیدوار هستند ورود بانک مرکزی برای حل این مشکل است، اما باید به این نکته اشاره کرد که مدیران این بانک در ماه های پایانی سال چند بار بر این نکته تأکید کرده اند که دیگر در موضوع کارمزد ورود نخواهند کرد و چنانچه شرکت ها دست از رقابت های ناسالم نکنند و فکری به حال خودشان نکنند، سال آینده روزهای سختی برای آنها خواهد بود.

یک سبب تاهفت سین همایش بانکداری الکترونیکی

دی ماه امسال همچون سال های گذشته خانواده بانک و صنعت پرداخت کشور در مرکز همایش برج میلاد ششمین رویداد بانکداری الکترونیک و نظام های پرداخت در حالی گرد هم آمدند که فعالان این صنعت توقع داشتند پس از گذشت یک سال از برجام حضور نمایندگان شرکت های خارجی در ششمین همایش بانکداری الکترونیکی پررنگ تر از سال های گذشته باشد. البته به اعتقاد بسیاری از نه تنها حضور نمایندگان و سخنرانان کلیدی خارجی در این همایش پررنگ تر از قبل نشده بود بلکه نسبت به سال قبل ضعیف تر هم بود.

آنچه هر سال در رویداد همایش بانکداری الکترونیکی به چشم می خورد، تنها گرد همایی خانواده صنعت پرداخت و بانک کشور فارغ از هرگونه خروجی مشخص و ترسیم نقشه راهی برای نظام مالی کشور است و تنها در قالب چند سخنرانی و کارگاه حاشیه ای فناوری های روز دنیا مرور می شود، بدون آنکه برنامه ای برای استفاده کاربردی از آن در نظام بانکی کشور وجود داشته باشد.

امسال نیز این همایش همانند سال های پیشین خود برگزار شد و اکنون نیز هیچ گونه خروجی مشخص یا گزارشی از ماحصل آن در اختیار نیست تا بتوان اهمیت برگزاری این رویداد را که با صرف هزینه های گزاف نیز برگزار می شود به درستی به قضاوت نشست.

البته امسال قرار بود یک ماه مانده به همایش بانکداری الکترونیکی کنفرانس پرداخت ایران نیز برگزار شود که به دلایل نامشخص این فرصت از دست رفت؛ هر چند مدیران صنعت پرداخت کشور قطعاً دلایل این موضوع را می دانند.

در حال برگزاری همایش ها برای بالا بردن سطح آگاهی به شرطی معقول به نظر می رسد که در وادی عمل نیز فناوری های جدید و مباحث طرح شده در آن به کار گرفته شوند، نه اینکه تنها به مرور دستاوردهای داخلی و خارجی پرداخته شود و امیدواریم این همایش در سال آینده که هفتمین دوره خود را پشت سر خواهد گذاشت با سال های پیشین خود فاصله ای چشمگیر داشته باشد.